

**ՀՈՂԻ ՕՏԱՐՄԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ
ՀԱՄԱԼԻՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

ԵՆԹԱԾՐԱԳԻՐ 4, ԿՈՏԱՅՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՋՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԵՎ ՋՐԱՀԵՌԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ. Փուլ II

Ծրագիր թիվ L2860-ICB-1-03

Կազմված է Հայջրմուղկյուղի ըներության Ծրագրի իրականացման գրասենյակի կողմից

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱԶԲ	Ասիական զարգացման բանկ
ԱՏՏ	Ազդակիր տնային տնտեսություն
ԱԱ	Ազդակիր անձ
ՀԶԿ	Հայաստանի Ջրմուղկոյուղի ընկերություն
ՓԲԸ	Փակ բաժնետիրական ընկերություն
ՀՈՒՀ	Համալիր ուսումնասիրության հաշվետվություն
ՕԿԶ	Օրվա կարգավորման ջրամբար
ՀԿ	Հայաստանի կառավարություն
ՀԳՇՆ	Հայցյուղչիննախագիծ ՄՊԸ
ՀԶ	Համատեղ ձեռնարկատիրություն
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ
ՀՕՏ	Հողի օտարում և տարաբնակեցում
ՀՕՏԵ	Հողի օտարման և տարաբնակեցման ըրջանակներ
ՀՕՏԾ	Հողի օտարման և տարաբնակեցման ծրագիր
ՀԽ	Հանրային խորհրդատվություն
ՊԿ	Պոմպակայան
ԶՏՊԿ	Զրային տնտեսության պետական կոմիտե
ԱԲԿ	Անվտանգության քաղաքականության կանոնակարգ
ԶևԶ	Զրամատակարարում և ջրահեռացում

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ.....	2
I. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	4
Ա. Ծրագրի նախապատմություն	4
Բ. Ծրագրի շրջանակներ	4
Գ. Ենթածրագիր 4-ի նախագծային առանձնահատկությունները	5
Դ. Հաշվետվության նպատակն ու շրջանակները	5
II. ՀՕՏ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ ԾՐԱԳՐԻ ՀԱՄԱՐ.....	5
III. ՀՈՂԻ ՕՏԱՐՄԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՈՒՄ	6
IV. ՀՈՂԻ ՕՏԱՐՄԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ.....	8
V. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	9

Ի. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Ծրագրի նախապատմություն

1. Ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի I փուլի հաջող իրականացումից հետո, Հայաստանի կառավարությունը՝ Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի (Ջրտնտեսություն) միջոցով դիմել է Ասիական զարգացման բանկին (ԱԶԲ)՝ նոր ծրագրի ֆինանսավորման աջակցության խնդրանքով: ԱԶԲ-ն համաձայնել է տրամադրել ՀԿ-ը 37 մլն դրամ վարկ՝ 10 ենթածրագրի շրջանակներում ջրամատակարարման և ջրահեռացման (ՋնՋ) համակարգերի վերականգնման և ընդլայնման, ինչպես նաև Հայջրմուղկոյուղի ընկերության (ՀՋԿ) գործառնական արդյունավետության և ֆինանսական կառավարման բարեփոխումների համար: ՀՋԿ ընկերությունը կառավարության սեփականություն հանդիսացող առևտրային ընկերություն է, որը կառավարվում և գործում է միջազգային ջրմուղկոյուղի ընկերության կողմից՝ կառավարման պայմանագրով:

Բ. Ծրագրի շրջանակներ

2. Ծրագրի նպատակն է՝ (ա) վերականգնել և արդիականացնել ջրամատակարարման ենթակառուցվածքները, (բ) բարելավել ջրամատակարարման ծառայությունների արդյունավետությունը և (գ) բարելավել ջրմուղկոյուղի ընկերության կառավարման և գործառնական արդյունավետությունը:
3. Արդյունքում, ծրագիրը կապահովի առողջապահական և բնապահպանական բարեփոխումներ, ապահովելով հուսալի խմելու ջրամատակարարում շահառու տնային տնտեսություններին: Այն նաև կաջակցի աղքատության կրճատմանը՝ հետևյալի միջոցով՝ (i) նվազեցնելով ջրի միջոցով տարածվող հիվանդությունների և բժշկական օգնության ծախսերի մակարդակը, (ii) խնայելով կանանց ժամանակը այնպիսի ինտենսիվ տնային աշխատանքի կրճատման շնորհիվ, ինչպիսին է ջրի հավաքումը, ինչը կարող է թույլ տալ նրանց ավելի ակտիվորեն ընդգրկվելու սոցիալական և տնտեսական գործունեության մեջ, (iii) ապահովելով անվտանգ և ավելի հուսալի ջրամատակարարում. և (iv) բարելավելով տնային տնտեսությունների կյանքի որակը ծրագրի բոլոր քաղաքներում և գյուղերում՝ նրանց համար անվտանգ և կայուն խմելու ջրի հասանելիությունը բարելավելու միջոցով:
4. Ծրագիրը կապահովի անվտանգ, հուսալի ջրամատակարարում 112 համայնքներում՝ 10 մարզերի 18 քաղաքներում և 94 գյուղական համայնքներում (Արագածոտն, Արարատ, Արմավիր, Գեղարքունիք, Տավուշ, Լոռի, Կոտայք, Շիրակ, Սյունիք և Վայոց Ձոր): Ծրագիրը կիրականացվի ենթածրագրերի միջոցով: Ենթածրագրի 4-ի շահառուները Կոտայքի մարզում հետևյալ քաղաքներն ու գյուղերն են՝ Հրազդան և Ծաղկաձոր քաղաքներ և Քաղսի և Ակունք գյուղեր:

Գ. Ենթաձրագիր 4-ի նախագծային առանձնահատկությունները

5. Շահառու համայնքներում ցանցը հիմնականում կառուցվել է 1960-70-ական թվականներին: Հրազդան և Ծաղկաձոր քաղաքներում որոշ ջրագծեր և ջրաչափական հանգույցներ կառուցվել են Համաշխարհային Բանկի ֆինանսավորմամբ իրականացվող Համայնքային ջրամատակարարում և ջրահեռացում ծրագրի/ՀՋՁԾ և ՀՋՁԾ-Լրացուցիչ ֆինանսավորում ծրագրի շրջանակներում: Քաղսի գյուղում ՕԿՁ կառուցվել է 2010-2011թթ. ԱԶԲ կողմից ֆինանսավորվող ծրագրի շրջանակներում:
6. Ենթաձրագիր 4-ի համար նախագծվել են հետևյալ տարրերը. i) պոլիէթիլենե խողովակների վերակառուցում և կառուցում, ii) մասնավոր տների մուտքագծերի փոխարինում, iii) ջրաչափական հանգույցների տեղադրում երկաթբետոնե հորերում, ինչպես նաև թաղված փականային հանգույցների կառուցում և վերակառուցում հետևյալ համայնքներում՝ Հրազդան և Ծաղկաձոր քաղաքներ, Քաղսի և Ակունք գյուղեր: Ակունք համայնքում կվերանորոգվի գոյություն ունեցող պոմպակայանը՝ տեղադրելով նոր մղվող ագրեգատներ: Ծաղկաձորում կկառուցվի նոր 1000մ³ ՕԿՁ:

Դ. Հաշվետվության նպատակն ու շրջանակները

7. Տվյալ հաշվետվության նպատակն է ուսումնասիրել Ենթաձրագիր 4-ի հողի օտարման և տարաբնակեցման (ՀՕՏ) ազդեցությունը՝ հիմնվելով աշխատանքային նախագծի վրա և, անհրաժեշտության դեպքում, առաջարկել մեղմացնող միջոցառումներ՝ ԱԶԲ-ի Անվտանգության քաղաքականության կանոնակարգի համաձայն (2009թ.):

II. ՀՕՏ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ ԾՐԱԳՐԻ ՀԱՄԱՐ

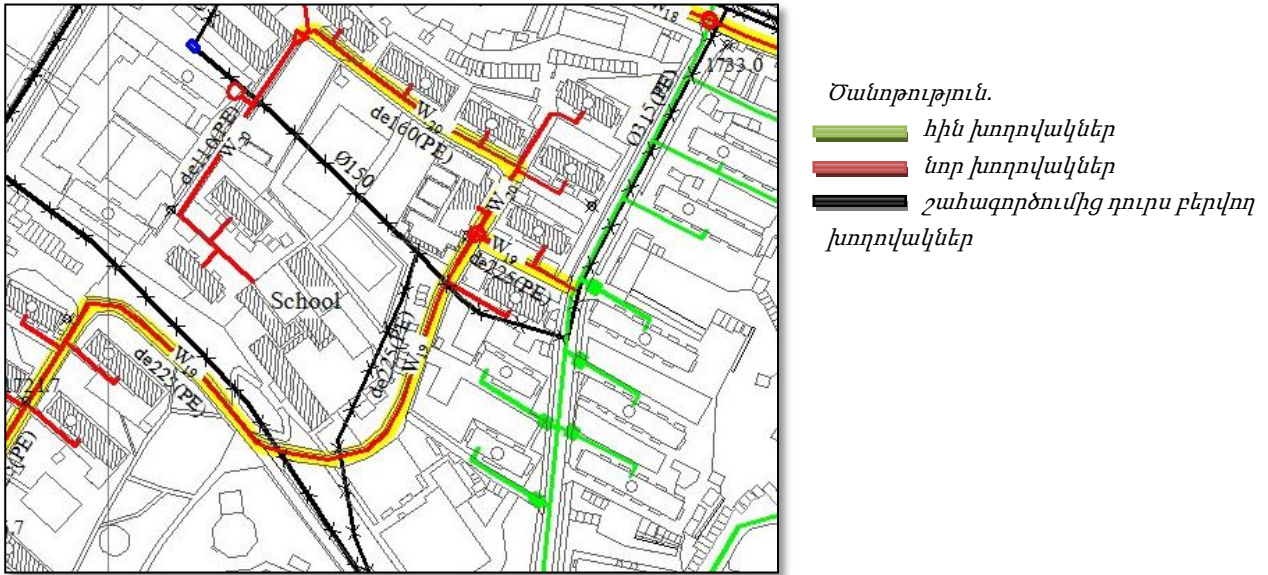
8. Անվտանգության դասակարգման առումով Ծրագիրը՝ հարկադիր տարաբնակեցման ազդեցության (սահմանափակ ազդեցություն) տեսանկյունից սահմանվել է Բ դասի: Նախնական, այնուհետև աշխատանքային նախագիծը ցույց է տվել, որ վերականգնման և շինարարական աշխատանքները հիմնականում իրականացվելու են ՀՋԿ-ի սեփականություն հանդիսացող տարածքներում, քաղաքային/ համայնքային հողերում, կամ քաղաքային/համայնքային ենթակառուցվածքի համար օտարված գոտիներում:
9. ՀՋԿ-ի Ծրագրի (II Փուլ) Հողի օտարման և տարաբնակեցման շրջանակները (ՀՕՏ) մշակվել են «Հայջրմուղկոյուղի» ընկերության (ՀՋԿ) կողմից և հաստատվել ՀՀ Տարածքային Կառավարման Նախարարությանն առընթեր Ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի (ՋՏՊԿ), այնուհետ՝ ՀՀ կառավարության կողմից 2012թ. մարտին: Փաստաթուղթը նկարագրում է այն մեխանիզմները, ընթացակարգերը և փոխհատուցման իրավունքները, որոնք պետք է կիրառվեն Հողի օտարման և տարաբնակեցման (ՀՕՏ) ծրագրման և իրականացման ժամանակ: 2011թ.-ի դեկտեմբերին ՀՋԿ-ի Ծրագրի համար (փուլ 2) մշակվել է Հողի օտարման և տարաբնակեցման (ՀՕՏ) Ծրագրի օրինակը: Փաստաթուղթը վերաբերում է ծրագրի ՀՕՏ ազդեցություններին՝ հիմք ընդունելով

նախնական նախագիծը և դրա իրականացման համար համապատասխան բյուջեն: Տարաբնակեցման ծրագիրը նույնպես հաստատվել է ՋՏՊԿ-ի կողմից և 2011թ. դեկտեմբերի 19-ին Ծրագրի ՀՕՏԾ-ի հետ միասին բեռնվել է ՀՋԿ վեբ կայք:

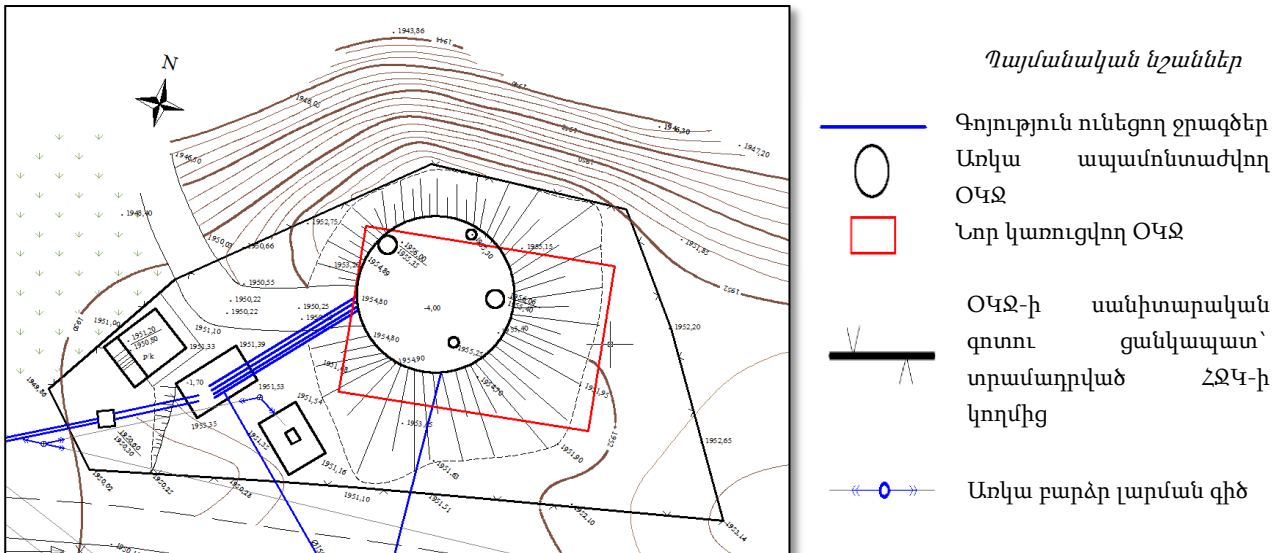
III. ՀՈՂԻ ՕՏԱՐՄԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱԶԵՑՈՒՄ

10. Աշխատանքային նախագծի հիմնական նախապայմաններից մեկը ՀՕՏ ազդեցությունից խուսափելն է, քանի որ ՀՕՏԾ-ը նշում է, որ ենթածրագրերը, որոնք ներառում են մասնավոր սեփականության օտարում և/կամ հանգեցնում են զգալի ՀՕՏ ազդեցությունների, չեն համապատասխանում ծրագրի ֆինանսավորման պահանջներին և, հետևաբար, պետք է հանվեն ծրագրից:
11. Ուստի, աշխատանքային նախագծի յուրաքանչյուր բաժինը մշակելուց առաջ, նախապես ուսումնասիրվել են յուրաքանչյուր համայնքի կադաստրային քարտեզները՝ պարզելու, արդյոք կան մասնավոր կամ օգտագործվող հողերի և առկա ջրատարերի որևէ համընկնումներ: Կադաստրային քարտեզների ճշգրտում իրականացվել է նաև տեղում՝ անհրաժեշտության դեպքում հիմնվելով ուսումնասիրությունների ու չափումների վրա: Ստուգելուց հետո աշխատանքային նախագծում օրինական/ապօրինի օգտագործվող հողերի/կառույցների վրա ազդեցությունը բացառվել է:
12. Աշխատանքային նախագծում կիրառված հիմնական սկզբունքները.
 - i. Խողովակները տեղադրվել են այն տեղամասերում, որոնք արդեն օգտագործվել են նույն նպատակով և/կամ պատկանում են համայնքի ղեկավարությանը;
 - ii. Նոր գծերն ընտրվել են համայնքների փողոցներում, ինչի շնորհիվ հնարավոր է եղել խուսափել ՀՕՏ-ից, ինչպես նաև ապագայում համայնքի անդամների կողմից օգտագործվող հողերի օգտագործումից: Սա նաև կապահովի ենթակառուցվածքի ավելի հեշտ տեխնիկական սպասարկումը, ինչպես նաև կկանխարգելի ջրի ապօրինի օգտագործումը խողովակաշարերի ցանցից:
 - iii. Հողի մասնավոր օգտագործման դեպքում տրվել է նոր նախագծային լուծում՝ ազդեցությունները բացառելու նպատակով: Հրագրան և Ծաղկաձոր համայնքների շինարարական աշխատանքները ցույց են տրված ստորև բերված Նկ. 1-ը և 2-ում:
 - iv. Բոլոր նախագծերը ներկայացվել են, վերանայվել, համաձայնեցվել և հաստատվել ՏԻՄ-երի կողմից: Ջրատարերի փոքր փոխարինումները նույնպես հաստատվել են ՏԻՄ-երի կողմից: Նախագիծը նաև նայվել և հաստատվել է կոմունալ սպասարկման կազմակերպությունների հետ, ինչպես օրինակ՝ ԱրմենՏել ՓԲԸ, ՀԱՅՌՈՒՄԳԱԶԱՐԴ ՓԲԸ, Հայաստանի էլեկտրական Ցանցեր ՓԲԸ:
 - v. Համայնքային հողատարածքներում ջրատարերի վերատեղադրման դեպքում նախագծով նախատեսվում է, որ ճանապարհի/հողի մայթերը պետք է փոխարինվեն նույն տեսակի մայթերով:

Նկար 1. Հրագրան համայնք

Նկար 2. Ծաղկաձոր համայնք

13. Ծրագրի նախագիծն իրականացվել է շահառու ընկերությունների հետ սերտ համագործակցությամբ:
- Հանրային իրազեկումը ծրագրի և նախագծի վերաբերյալ ապահովվել է աշխատանքային նախագծի փուլում ՏԻՄ-երի ներկայացուցիչների և շահառու համայնքների անդամների հետ Հանրային Խորհրդատվությունների (ՀԽ) միջոցով:

- Բոլոր նախագծերը ներկայացվել են, քննարկվել և համաձայնեցվել ՏԻՄ-երի հետ: Համաձայնության գալուց հետո բոլոր նախագծերը հաստատվել են ՏԻՄ-երի կողմից:

IV. ՀՈՂԻ ՕՏԱՐՄԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ

14. Ենթաձրագրի 4-ի շրջանակներում չի ակնկալվում զգալի մշտական և ժամանակավոր ազդեցություն, քանի որ շահագործման և տեխնիկական սպասարկման գործունեությունը հիմնականում իրականացվելու է ՀՋԿ-ի սեփականություն հանդիսացող տարածքներում, կամ համայնքին պատկանող հողերում, ինչպես նաև համայնքային ենթակառուցվածքների համար օտարված գոտիներում:
15. Այնուամենայնիվ, Ենթաձրագրի ազդեցությունը չի տարածվում մասնավոր հողերի կամ համայնքային հողերի վրա, որոնք օգտագործվում են համայնքների անդամների կողմից: Նույն հաջողությամբ, ջրի փոխանցման խողովակների շինարարությունը ազդեցություն չի թողնի ձեռներեցության վրա: Ճանապարհները և ճամփեզրերը բավականին լայն են, որը խոչընդոտներ և եկամտի կորուստ չի առաջացնում բնակիչների համար: Բացի այդ, շինարարները կապահովեն ժամանակավոր անցում շինարարական աշխատանքների ընթացքում:
16. Զրամատակարարման խողովակների և ջրամբարի վերակառուցման ընթացքում նախագծային տարածքներում տնային տնտեսությունների և բիզնեսների ջրամատակարարման վրա ազդեցություն չի ակնկալվում: Նմանատիպ ազդեցությունները վերացնելու համար նախատեսված են հետևյալ միջոցառումները՝ չնայած դրանց կարճատևությանը.
 - i. Բոլոր բնակիչներին և առևտրականներին նախապես աշխատանքի բնույթի և ընթացքի վերաբերյալ տեղեկության տրամադրում, որպեսզի նրանք կարողանան անհրաժեշտ նախապատրաստություններ կատարել,
 - ii. Աշխատուժի ավելացում և համապատասխան սարքավորումների տրամադրում՝ այդ հատվածներում աշխատանքները նվազագույն ժամկետում ավարտելու համար, և
 - iii. Հին համակարգից տնային տնտեսությունների ու ձեռնարկատիրական հաստատությունների միացումները անջատելուց առաջ ճշգրտում, որ նոր համակարգին միացումը լավ համակարգված է:
17. Շինարարական աշխատանքների իրականացման ընթացքում հնարավոր է ժամանակավոր մուտքի սահմանափակում կամ դժվարանցանելիության պայմաններ: Հետևյալ կետերը պետք է ընդգրկվեն Կապալառուի պայմանագրի մեջ՝ վերհռիչյալ խնդիրների ազդեցությունը մեղմացնելու կամ չեզոքացնելու համար:
 - i. Նախքան քաղաքաշինական աշխատանքների սկիզբը, շինարարության Կապալառուն պետք է երաշխավորի այլընտրանքային լուծում, որը կապահովի համայնքի անդամների մուտքն իրենց հողատարածք կամ բնակության վայր:
 - ii. Մուտքի այլընտրանքային լուծման բացակայության դեպքում Կապալառուն պետք է իր աշխատանքները ծրագրի այնպես, որ տեղի բնակիչները ազդեցություն չկրեն:

Կապալառուն պետք է նախօրոք տեղեկացնի բոլոր բնակիչներին և առևտրականներին աշխատանքի բնույթի և տևողության մասին, որպեսզի վերջիններս ձեռնարկեն համապատասխան միջոցներ:

- iii. Սպառողի մուտքը գործող բիզնես պահպանելու համար կապալառուն պետք է խրամուղիների վրայով որոշակի միջակայքերում ապահովի փայտե անցուղիներ և համապատասխան մուտք՝ մեքենաների համար:
- iv. Որոշակի չկանխատեսված դեպքերում, երբ հողատերը կորցնում է իր բերքը հողատարածք մուտք չունենալու պատճառով, Կապալառուն պետք է զեկուցի շինարարության վերահսկողության խորհրդատուին և դադարեցնի շինարարական աշխատանքները ազդակիր տարածքներում, մինչև բերքի կորստի փոխհատուցումը, ինչպես նշված է ՀՕՏ ղրոյթներում:
- v. ՀՋԿ ՓԲԸ-ն կվերահսկի շինարարության ազդեցությունը՝ համաձայն նկարագրված ընթացակարգերի և մոտեցումների:

V. ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

18. Ենթաձրագիր 4-ի համար հարկադիր տարաբնակեցման ազդեցությունների ուսումնասիրությունից հետո մշակվել է համալիր հետազոտական հաշվետվություն, վստահ լինելու համար, որ Ենթաձրագիրը չի ունենա ՀՕՏ ազդեցություններ: Ե՛վ ժամանակավոր, և՛ մշտական ազդեցությունները քննարկվել և վերլուծության են ենթարկվել ուսումնասիրության ընթացքում.
19. Ենթաձրագիր 4-ը ընդգրկում է գոյություն ունեցող ֆիզիկական կառուցվածքների վերականգնում և բարելավում: Աշխատանքային նախագիծը հաստատում է, որ վերականգնումն ու շինարարությունն իրականացվելու են ՀՋԿ-ի սեփականություն հանդիսացող կամ համայնքապատկան տարածքներում, համայնքային ենթակառուցվածքների համար օտարված գոտիներում և 1 մասնավոր հողամասում:
- i. Միջոցառումները, անկախ սեփականատիրության կարգավիճակից կամ հողի տվյալ պահին օգտագործումից, չեն պահանջում զգալի մշտական կամ ժամանակավոր հողերի օտարում:
 - ii. Բիզնեսի կամ այլ եկամուտ առաջացնող գործունեությունների վրա որևէ ազդեցություն չի ակնկալվում:
 - iii. Որևէ մեկի մուտքը դեպի կառույցներ, բնական ռեսուրսներ կամ սպասարկման տարածքներ չի սահմանափակվի:
20. Շինարարության փուլում ՀՋԿ-ն կիրականացնի շինարարական աշխատանքների վերահսկողություն ցանկացած ժամանակավոր/մշտական ազդեցության, ինչպես օրինակ՝ բիզնեսի կամ այլ կենսական ռեսուրսների հասանելիության սահմանափակման և այլ առումով: Շինարարական աշխատանքների ժամանակ հայտնաբերված ցանկացած ազդեցություն կփոխհատուցվի ՀՕՏ ղրոյթների հիման վրա: